

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-6>

УДК 658.5.011

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ УСТАНОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

FEATURES OF THE WORK OF A SCIENTIFIC AND RESEARCH INSTITUTION UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE

Мироненко Микола Андрійович

кандидат технічних наук, доцент, учений секретар,
Український державний університет науки і технологій,
Державне підприємство «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут
трубно-промисловості ім. Я.Ю. Осади»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6316-6778>

Усиченко Ірина Володимирівна

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Український державний університет науки і технологій
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8664-8024>

Лисенко Тетяна Іллівна

кандидат технічних наук, доцент,
Український державний університет науки і технологій
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2233-8792>

Myronenko Mykola, Usichenko Iryna, Lysenko Tetiana
Ukrainian state university of science and technologies

У статті описано роботу науково-дослідної установи в умовах воєнного стану в Україні. Спираючись на фінансову звітність наведено деякі дані щодо наукової та господарської діяльності інституту в 2023 році. Показано, що незважаючи на складне економічне становище в умовах несприятливого зовнішнього середовища, підприємство виживає. Головним чинником розвитку є стабільна виробнича культура всередині організації. Доведено факт консолідації трудового колективу довкола цілей основної діяльності за умов воєнного стану. Робота науково-дослідного інституту за таких умов висвітила ще одну проблему: неефективність існуючої системи управління майном державних підприємств. В цілому розвиток науково-дослідної установи державної форми власності у найближчому майбутньому має чіткі перспективи та спрямований на подолання існуючих проблем шляхом пошуку ефективних управлінських рішень.

Ключові слова: науковий інститут, розвиток, воєнний стан, перспектива.

The article is devoted to the topical issue of coverage of the work of a state-owned research institution under martial law in Ukraine. Based on the analysis of primary accounting documentation and financial statements, the authors provide some data on the specifics of the scientific and economic activities of the Pipe Industry Research Institute based on the results of work in 2023. It is shown that despite the difficult economic situation in the conditions of an unfavorable external environment, the enterprise finds opportunities for survival and forecasting the conditions of further development. The main factor of further sustainable development is a stable production culture within the organization. In order to determine its components, the article analyzes the results of a survey of employees of a scientific institution in 2023 compared to the same period in 2021, that is, before the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine. The fact of greater consolidation of the workforce around the goals of the main activity under the conditions of martial law in Ukraine has been proven. The work of the research institute in the conditions of martial law in Ukraine highlighted another problem: the inefficiency of the existing system of property management of state-owned enterprises. In particular, this is manifested by the lack of profit if state property is rented out. Moreover, commercial structures have limited access to participate in a similar procedure for establishing relations with the state. The problem has a significant scale, because in the conditions of a full-scale war, any funds

that come to the revenue part of the State Budget are directed, first of all, to strengthening the military capabilities of the state. In general, the further development of the state-owned research institution in the near future has clear prospects and is aimed at overcoming existing problems by finding mutually acceptable management solutions. This is the key to creating a foundation for the successful work of a scientific institute in post-war Ukraine.

Keywords: scientific institute, development, martial law, management, pipe industry, perspective.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку української держави нагальним є питання її успішного функціонування за умов понад десятилітнього військового конфлікту з сусідньою країною-агресоркою. Для аналізу було обрано період останніх трьох років, зокрема 2021–2023 роки. Такий вибір не є випадковим з огляду на ущільнення ланцюжка подій у нашій державі за умов введення від 24 лютого 2022 року воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На шпальтах наукових періодичних видань, а також в матеріалах конференцій неодноразово за останні роки оприлюднювалися результати деякої господарської та науково-дослідної роботи Державного підприємства «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної промисловості ім. Я. Ю. Осади (скор. ДП «НДТІ»)» [1–3].

Формулювання цілей статті. З метою подальшого інформування широких кіл українського суспільства з результатами роботи наукової установи в умовах воєнного стану подано матеріал у цій статті. Наведені деякі результати господарської та наукової діяльності дозволять перейти до певних узагальнень та напрацювань у подальшому ефективних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державне підприємство «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної промисловості ім. Я. Ю. Осади», засноване на державній власності і підпорядковане від лютого 2023 року Фонду державного майна України.

До складу інституту, станом на 01 травня 2024 року входять:

- адміністративно-управлінські підрозділи;
- три науково-дослідних підрозділи;
- науково-інженерний центр обґрунтування вимог до якості труб, балонів, іншої металопродукції та забезпечення їх нормативною документацією;
- науково-інженерний центр з випробування труб, балонів, іншої продукції і матеріалів;
- допоміжні та обслуговуючі відділи.

Згідно Постанови КМУ № 83 від 04.03.2015 р. (чинна редакція від 26.08.2021 р.)

“Про затвердження переліку об’єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави”, ДП “НДТІ” відноситься до стратегічних підприємств за напрямом “Наука”.

ДП “НДТІ” атестоване як наукова установа (Свідоцтво про державну атестацію Серія ДА № 00494 від 26.05.2022 р.) і його включено до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави (Свідоцтво № 03216 Серія ДР від 30.06.2023 р.).

Науково-інженерний центр (НІЦ) ДП “НДТІ” з випробувань труб, балонів, іншої продукції і матеріалів, акредитований на технічну компетентність Національним агентством акредитації України (НААУ) по ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 (EN ISO/IEC 17025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT), атестат № 20111 у сфері: випробування труб, балонів, заготовок трубних та поковок, прокату, металовиробів промислового призначення, виробів з полімерних матеріалів, іншої металопродукції і матеріалів з визначенням хімічного складу, тривалої міцності та повзучості, механічних, технологічних, металографічних, геометричних розмірів, якості поверхні, герметичності та міцності внутрішнім тиском, а також суцільності металу неруйнівними методами контролю.

При ДП «НДТІ» функціонують Технічні комітети ТК81 «Стандартизація методів контролю механічних, металографічних і корозійних випробувань металопродукції», а також ТК8 «Труби сталеві і балони» (зарєстрований як спостерігач (О-член) в технічних комітетах та підкомітетах ISO/TC 5, ISO/TC 5/SC 1, TC 58, TC 58/SC 3). Є колективним членом ТК-79 «Атомна енергія» й ТК-176 “Стандартизація озброєння та військової техніки”. ДП “НДТІ” є розробником всіх стандартів на трубну продукцію колишнього СРСР, а також України, зокрема й військового призначення.

ДП “НДТІ” визначено, як Головна спеціалізована галузева матеріалознавча організація за напрямком «Матеріалознавство в напрямку виробництва металопрокату (труб, дроту, сортового та листового прокату, трубної заготовки), що використовується як напів-

фабрикат при виготовленні деталей та вузлів в конструкціях АЕС» (відповідно до розпорядження Мінпрому України від 10.06.1997 р. № 104-р).

Згідно з низкою державних пріоритетів (Указ Президента № 64/94 від 23.02.1994 р. «Про першочергові заходи щодо розвитку атомної енергетики і формування ядерно-паливного циклу в Україні», Комплексною програмою створення ядерно-паливного циклу в Україні, затвердженою Постановою КМУ № 267 від 12.04.1995 р. з уточненням 06.06.2001 р. рішенням № 634-8, Розпорядженням КМУ № 216-р від 25.02.2009 р. щодо Концепції Державної цільової програми «Ядерне паливо України»), ДП «НДТІ» було визначено базовим підприємством по організації виробництва цирконієвого прокату, труб для ТВЕЛ з цирконію та комплектуючих труб з корозійностійкої сталі для реакторів ВВЕР-1000, включи наукове, проектне, інформаційне супроводження.

При ДП «НДТІ» діє єдина в Україні Галузева Метрологічна служба при ОП «Укртрубопром» (погоджено 23.11.2016 р.).

Згідно листа Мінекономрозвитку України № 4413-06/37204-03 від 22.08.2018 р. щодо ідентифікації товару ДП «НДТІ» здійснює відповідні роботи в митних органах України щодо ідентифікації арматури, катанки та сортового прокату.

ДП «НДТІ» є виконавцем понад 13000 звітів про науково-дослідні роботи в трубній галузі. Інститут є розробником технологій виробництва всіх видів труб в СРСР, погоджував і розробляв відповідні технологічні інструкції, а також понад 2600 авторських свідоцтв СРСР, 200 патентів України, 150 патентів інших держав.

Основні показники господарської діяльності за 2023 рік наведено в таблиці. Згідно з ними наочним є суттєво зменшення кількості працівників ДП «НДТІ» від 50 осіб за планом до 36 осіб фактично за підсумками 2023 року. Водночас кількість працівників, залучених до виконання науково-дослідних робіт зменшилась вдвічі по відношенню до прогнозованих показників і станом на 01 січня 2024 року склала 17 осіб. Така кількість науковців, спроможних виконувати наукові дослідження є критичною, що доводить відносний показник продуктивності праці. За плановими показниками він мав скласти 244,87 тис. грн. / особу у 2023 році, а фактично дорівнював 237,12 тис. грн. / особу.

Загальний обсяг фінансування науково-технічних робіт, дослідного виробництва за

рахунок всіх джерел у 2023 році фактично склав 4,031 млн. грн., що вдвічі менше від запланованого показника у 9,55 млн. грн. Таке суттєве зменшення перш за все обумовлене фактором воєнного стану в Україні, який триває від 24 лютого 2022 року, а також має своїм підґрунтям суттєво скорочення персоналу, здатного до виконання науково-дослідних робіт.

Однією з причин звільнення працівників є низький рівень заробітної плати, який неможливо суттєво збільшити за теперішніх економічних умов у країні.

Тому вельми оптимістично виглядають кількісні показники наукової роботи як то закінчені наукові роботи та науково-технічні розробки у 2023 році – 105 проти 100 запланованих. Причому всі вони були виконані на замовлення вітчизняних підприємств. Наукові публікації, оприлюднені у 2023 році планувались на рівні 15 штук, а по факту показник було перевищено вдвічі.

Ще однією складовою роботи ДП «НДТІ» в умовах повномасштабної війни рф проти України є активне залучення фахівців ТК 8 «Труби сталеві та балони» до роботи з виявлення фактів недоброчесної конкуренції на вітчизняному ринкові з боку іноземних фірм-виробників різноманітної трубної продукції. Це дозволяє запобігти «сірому» імпортові, а також суттєво наповнити дохідну частину Державного бюджету України за рахунок сплати митних зборів та штрафів через виявлення фактів недоброчесної конкуренції.

Підводячи підсумок викладеному, зазначимо факт відносно успішної роботи наукової установи з огляду на обставини воєнного стану в Україні у 2023 році.

Тепер розглянемо питання щодо розвитку корпоративної культури в умовах науково-дослідної установи. Дослідження подібного стибу проводились у 2021 та 2023 роках [4]. Як впливає з їхніх результатів, згуртованість трудового колективу в умовах несприятливого зовнішнього середовища зазнала позитивних трансформацій, скоріш за все через суттєве скорочення працівників, адже ті, хто залишились всередині організації краще розуміють усі складнощі з якими вони стикнуться у разі звільнення. Одним із чинників, який доводить правильність подібної думки є наявність у підприємства низки судових позовів від колишніх співробітників, яких було звільнено у 2023 році та які нині намагаються через юридичні процедури повернутися на роботу, або ж хоча б отримати суттєву матеріальну компенсацію за своє звільнення.

Таблиця 1

Деякі показники господарської діяльності ДП «НДТІ» у 2023 році

Показник	2023 р. план	2023 р. факт
Кадровий склад (осіб)		
Загальна чисельність працюючих, осіб	50	36
Чисельність працівників основної діяльності, осіб	39	17
В тому числі: спеціалісти з вищою та середньою освітою, які виконують НДДКР, осіб	38	17
Із загальної чисельності:		
– докторів наук	0	0
– кандидатів наук	3	3
– аспірантів та докторантів	0	0
Джерела фінансування науково-технічних робіт (тис. грн.)		
Загальний обсяг фінансування науково-технічних робіт, дослідного виробництва за рахунок всіх джерел із них за рахунок:	9550	4031
– договорів із замовниками, всього	9550	4031
Виконання науково-дослідних (проектних) робіт, дослідне виробництво	9550	4031
Обсяг робіт, виконаних власними силами за договірними цінами	9550	4031
З нього – науково-дослідні роботи, дослідне виробництво		
Оплата праці (тис. грн.)	5918	3410
Середньомісячна заробітна плата по всіх працівниках (грн.)	9863	7894
Науково-технічна діяльність (одиниць)		
Кількість закінчених наукових робіт та науково-технічних розробок	100	105
З них – на створення і вдосконалення нової техніки	100	105
В тому числі технічний рівень яких		
– відповідає світовому рівню	100	105
Кількість розробок, що впроваджено на:		
– підприємствах України	88	105
– в країнах СНД	11	0
– в країнах далекого зарубіжжя (крім країн СНД)	1	0
Кількість отриманих авторських свідоцтв (патентів)	3	3
Кількість друкованих праць, всього	15	30
В тому числі:		
– книг (підручників, монографій тощо)	1	1
– публікацій в іноземних виданнях	14	14

Також за умов воєнного стану доводить свою перманентну неефективність існуюча інфраструктура органів управління державним майном. Замість допомоги, контролюючі та фіскальні органи влади лише створюють додаткові проблеми роботі науково-дослідної установи. Наприклад, варто ініціювати перед Регіональним фондом державного майна питання про дострокове припинення договорів оренди площ у приміщеннях, які належать ДП «НДТІ» з бюджетними орен-

дарями – Головним управлінням Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області (дог. № 12/02-2420-ОД від 01.05.2006 р.), яке займає площу 2402,7 кв. м., та Південно-Східним міжрегіональним управлінням Міністерства юстиції (дог. № 12/02-2736-ОД від 01.11.2006 р.), яке займає площу 577,6 кв. м.

За цими договорами Орендодавцем є Фонд державного майна України, а Балансоутримувачем – ДП «НДТІ». Вищевказані орендарі сплачують орендну плату в сумі 1 грн. на рік.

При умові здачі в оренду цих площ комерційним орендарям дохід від комерційної оренди становив би 932 800 грн. за рік.

Висновки. Розглянуто актуальне питання висвітлення роботи науково-дослідної установи державної форми власності в умовах воєнного стану в Україні. Спираючись на аналіз первинної бухгалтерської документації та фінансової звітності наведено деякі дані щодо особливостей наукової та господарської діяльності науково-дослідного інституту за підсумками роботи у 2023 році. Показано, що незважаючи на складне економічне становище в умовах несприятливого зовнішнього середовища, підприємство знаходить можливості задля виживання й прогнозування умов подальшого розвитку.

Головним чинником подальшого сталого розвитку є стабільна виробнича культура всередині організації. З метою певного заміру її складових проаналізовано результати анкетування співробітників наукової установи у 2023 році у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року, тобто до повномасштабного вторгнення рф в Україну. Доведено факт більшої консолідації трудового колективу довкола цілей основної діяльності за умов воєнного стану в Україні.

В цілому подальший розвиток науково-дослідної установи у найближчому майбутньому має чіткі перспективи та спрямований на подолання існуючих проблем шляхом пошуку обопільно прийнятних управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мироненко М. А., Король Р. М., Рябець М. А. Трансформація господарської діяльності науково-дослідної установи в умовах введення воєнного стану. *Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного часу* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Переяслав, 3 червня 2022 р. Переяслав, 2022. С. 207–212.
2. Король Р. М., Мироненко М. А., Рябець М. А. Розвиток галузевої науково-дослідної установи державної форми власності в умовах перманентної зовнішньої агресії : колективна монографія. Університет Коїмбра, Португалія – Чернігів : REICST, 2022. С. 159–174.
3. Мироненко М. А., Філіпенко Б. П. Розвиток науково-дослідної установи та виробничої компанії за підсумками першого півріччя 2023 року. *Суспільство і наука: взаємозв'язок* : праці III Міжнародної науково-практичної конференції, Порто, Португалія, 16–18 листопада 2023 р. Порто : Крамер, 2023. С. 23–30.
4. Мироненко М. А. Чинник морального заохочення в умовах науково-дослідного підприємства державної форми власності. *Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації* : матеріали 9-ї Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 20–21 листопада 2021 р. Дніпро : Поліграфічний відділ ДДАЕУ, 2021. С. 104–110.

REFERENCES:

1. Myronenko M. A., Korol R. M., Riabets M. A. (2022) Transformatsiia hospodarskoi diialnosti naukovo-doslidnoi ustanovy v umovakh vvedennia voiennoho stanu [Transformation of the economic activity of a research institution in the conditions of the introduction of martial law]. *Transformatsiia systemy publichnoho upravlinnia v umovakh voiennoho chasu* : IV Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya (Pereiaslav, Cherven 3, 2022). Pereiaslav, pp. 207–212. (in Ukrainian)
2. Korol R. M., Myronenko M.A., Riabets M.A. (2022) *Rozvytok haluzevoi naukovo-doslidnoi ustanovy derzhavnoi formy vlasnosti v umovakh permanentnoi zovnishnoi ahresii* : kolektivna monohrafiia [Development of a state-owned sectoral scientific research institution in conditions of permanent external aggression]. Universytet Koimbra, Portuhaliia – Chernihiv : REICST, pp. 159–174. (in Ukrainian)
3. Myronenko M. A., Filipenko B. P. (2023) *Rozvytok naukovo-doslidnoi ustanovy ta vyrobnychoi kompanii za pidsumkamy pershoho pivrichchia 2023 roku* [Development of a research institution and a production company based on the results of the first half of 2023]. *Suspilstvo i nauka: vzaiemozviazok* : III Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya (Porto, Portuhaliia, Lystopad 16-18, 2023). Porto : Kramer, pp. 23–30. (in Ukrainian)
4. Myronenko M. A. (2021) *Chynnyk moralnoho zaokhochennia v umovakh naukovo-doslidnoho pidpriemstva derzhavnoi formy vlasnosti* [The factor of moral encouragement in the conditions of a state-owned research enterprise]. *Rozvytok form i metodiv suchasnoho menedzhmentu v umovakh hlobalizatsii* : IX Vseukrainska nauk.-prakt. internet-konf. (Dnipro, Lystopad 20 – 21, 2021). Dnipro : Polihrafichniy viddil DDAEU, pp. 104–110. (in Ukrainian)